

Др Андрија В. Цтојковић

Фидел Кастро и Марксизам — Лењинизам

На симпосијуму „Дијалектика и марксизам данас“ који је одржан 28. и 29. јуна 1973. године у Љубљани у организацији Координационог одбора Савеза југословенских друштава Југославије, дошло је до живе дискусије са неким тезама из мога реферата под насловом „Материјалистичка дијалектика — филозофска основа југословенске социјалистичке револуције и изградње самоуправног социјализма“.¹⁾ Уствари, као што је запазио један приказивач тог симпосијума, проф. Драгољуб Живковић,²⁾ ниједан диспутант-праксист није ни покушао да теоријским аргументима опори ма и једну основну тезу из мога реферата, јер су оне биле добро аргументоване. По тачном указивању колеге Д. Живковића, „основно тврђење др Стојковића је било да су све социјалистичке револуције, па и наша, засноване на теорији дијалектичког материјализма, дакле, марксизма. Он је покушао први пут у нас да покаже марксистичку филозофску заснованост покрета за југословенство и посебно познату чињеницу да су наши најеминентнији руководиоци у логорима, за време рата и после рата проучавали марксизам и на њему засновали свест покрета и самоуправне стварности“. После Игора Приморца, који је у реферату А. Стојковића „истицао неке нелогичности и противуречности“ (које су, напомнимо, истонструисане), пише даље Живковић, „тек када је наступио др Светозар Стојановић, наш познати етичар и антрополог, видело се да то није критика реферата већ да је реферат само параван и средство да се изврши коначни обрачун са филозофском и људском савешћу др Стојковића“. Уз подметања која

¹⁾ Реферат је објављен у часопису **Савременост** (Нови Сад), бр. 4, 1973, стр. 6—13.

²⁾ Дијалектика и марксизам данас „Повеља“ (Краљево), бр. 8, 1973, стр. 11—14.

имају за циљ да постигну тај „обрачун“,³⁾ др Стојановић је, по тачном запажању друга Живковића, замерио референту Стојковићу „што тврди да су све социјалистичке револуције засноване на марксизму и као противдоказ Стојановић наводи Кубанску револуцију“. Треба додати да је, за мој став из реферата који гласи: „Све досадашње социјалистичке револуције у свету остварене су на основама марксизма-ленинизма, а ниједна на основама праксизма. Већ то доказује да је у питању друштвени закон који специфично делује у свакој појединачној револуцији“⁴⁾, др Стојановић тврдио, прво, да је до сада остварен исувише мали број социјалистичких револуција да би се из њих могао извести неки закон и друго — поводећи се вероватно за П. Враницким⁵⁾ — да је тај мој

По
ве
ља

³⁾ Анализа постојеће документације о оваквим поступцима праксита према дијалектичким материјалистима дала би интересантне резултате. Из богате библиографије о овом питању укажимо на овоме месту нпр. на полемику која је вођена између А. Стојковића и др Михаила Марковића у ревији Данас, бројеви 46 и 47 од 13. и 27. II 1963, и у ревији Одјек од 1. IV 1963; затим на полемику између Зорана Зеца, Душана Пајина и других праксиста, с једне, и А. Стојковића и Братислава Петровића, с друге стране (Гледишта бр. 7 и 8—9/1970); најзад, на памфлет праксисте др Жарка Пуховског Стрампцнице једног марксизма („Студент“ бр. 2—3 од 19. I 1973) против схватања Радивоја Давидовића и А. Стојковића (Давидовић је свој одговор дао у следећим бројевима „Студента“). Како су дискусију са дијалектичким материјалистима огласили у своју корист завршеном већ на Бледском научном скупу југословенских филозофа 1960. године, праксисти су после тога за ту и такву „дискусију“ ангажовали обично студенте или асистенте против професора из другог „табора“, које су на тај и на све друге могуће начине тежили да дискредитују. Ту је праксистичку „методу“ на следећи начин окарактерисао др Фвад Мухић. По Мухићу, то је „платформа ванпартијног марксистичког мишљења“ наших праксиста који су се, „нарочито после 1968. — арбитрерно прогласили истинским марксистима, и интелектуалним насињем (које је у међународним круговима спровело прави тероризам денунцирањем домаћих марксита као 'официјелних' и 'неосталинистичких' а у унутрашњим дискусијама — хистеричним квалификарањем таквих марксита као 'доушника', 'ренегата' и 'жалановапа') наметнули себе као отјелотворење аванпартијске линије марксистичког мишљења' чије су основне интенције биле исмјерене ка деструкцији пролетерске партије као бирократске и ка увођењу 'непосредованих' облика политичког и друштвеног одношења.“ (Заговорници деструкције пролетерске партије, „Комунист“ бр. 873, 10. XII 1973). — О монополизму, приватизацији друштвених установа, групаштву, деструктивизму и другим карактеристикама праксистичке конкретне друштвене праксе имао сам* прилике да говорим и писцем и пре и после јунских догађаја 1968. на Београдском универзитету и да због тога са другим нашим марксистима бугдема изложен прогонима праксиста.

⁴⁾ Упор. Савременост стр. 14.

став „директно чињенички нетачан” јер је Фидел Кастро наводно „пошао у шуму” када „није имао појма о марксизму” већ је марксист постао после револуције, када је (услед непосредне опасности по Кубу од оружане интервенције САД) морао да се веже за СССР итд. у томе смислу.

Колега Живковић указује да сам, у својој одбрани на љубљанском симпозијуму рекао „да ћу се потрудити да јавно и аргументовано оспорим неке критичке примедбе наведених другова”, посебно Стојановића. То на овоме месту чиним одговарајући само на примедбу др Стојановића о поменутој „чињеничкој нетачности” у моме реферату и у вези са његовим позивањем на кубанску револуцију. На то сам обавезан између осталог и зато што је та његова примедба, изгледа, оставила утисак на слушаоце а резиме љубљанске дискусије биће и штампан, па сам обавезан да то своје тврђење докажем и читаоцима тих материјала.

I

Одмах морам рећи да је тешко претпоставити да је др Стојановић своје незнање о стварном току кубанске револуције искористио као „аргумент” против мене. Тешко је претпоставити да је једном реномираном професору Београдског универзитета, који се посебно бави политичком филозофијом и политиком, непознато, да кубанска револуција, (не „Кастров одлазак у шуму” како он то упрошћено, у духу нове левице, жели да девалвира ову револуцију), није могла доћи неприпремљена, као неки генералски пуч, већ да је **Кастро извео само завршни чин** народноослободилачке и у њеном наставку социјалне и социјалистичке борбе кубанског народа која је трајала пуно једно столеће и која је имала своје марксистичке идеологе и вође. Тешко је претпоставити али је, по свему судећи, то на жалост тачно: др Стојановић није читао Кастра већ западне интерпретаторе кубанске револуције, већином грађанске теоретичаре којима је и те како стало да негирају сваку везу кубанске револуције са марксизмом и научним социјализмом и да је прикажу као манифестацију наводно једино рево-

*) У својој *Историји марксизма* (Загреб, 1971, књ. II, стр. 345—347), Вранички пише „да је Куба започела реализацију Марксове мисли „на потпуно 'немарксистички' начин” — јер је ту „доминантна револуционарна снага био герилски покрет”. У даљим излагањима Вранички ни речи не пише о развоју марксизма на Куби, о развоју њеног радничког покрета и пролетерске партије тако да се може закључити онако како је др Стојановић и закључио — да је кубанска револуција настала као стихижни герилски препад итд.

луционарних снага следеће три деценије XX века — угњетених народа Азије, Африке и Латинске Америке и нове левице Запада. Приморани смо, значи, истине ради, да сажето укажемо на чињенице о тој борби и њеној идеологији, остављајући др Стојановићу и читаоцима да увиде ко је у праву — ја са својим тврђењем, или др Стојановић и његови идејни извори.

Пре свега треба указати да је Фидел Кастро Рус (Fidel Castro Ruz, r. 1927) правник по образовању (доктор права Хаванског универзитета) који је током студија и припреме докторског испита упознао и основна учења марксизма. Он сам истиче да су се његови политичко-идеолошки погледи развијали и да је „идејни инспиратор 26. јула“⁶⁾ — револуционарне организације која је под његовим руководством организовала познати напад на тврђаву Монкада (Monsada) 26. јула 1953. године а затим армију и после двогодишње оружане борбе 1959. године збацила диктатуру генерала Батисте (Fulgencio Batista) и ликвидирала монополизам САД на кубанској територији. То је била народноослободилачка, демократска и антиимперијалистичка револуција која је (мутатис мутандис — попут народноослободилачке борбе народа Југославије) прерасла у социјалистичку револуцију која јој је од самог почетка и била коначни циљ. Кастро је, значи, постао марксист током своје револуционарне борбе, током које су се његове револуционарно-демократске идеје развијале и прерасле у марксистички револуционарни програм и њему одговарајућу теорију. Из револуције он је изишао као марксист-лењинист. То је утврдила научна анализа чињеница.

Но, пустимо и самог Кастра, да чујемо шта он о свом развојном путу каже. Дана 26. јула 1961, дакле поводом осме годишњице оружаног напада младих кубанских патриота на тврђаву Монкада, Кастро је говорио о карактеру револуције 26. јула. Он тврди да су он и његови саборци „прокламовали да је наша револуција социјалистичка револуција“ и да на таквој „генералној асамблеји“, као што је митинг на којем он држи овај говор, одобрава Хаванску декларацију „у којој су све основне тачке — тачке социјализма“.⁷⁾ 20. децембра исте, 1961. године, Кастро јасно ставља до знања да кубанска револуција није настала стихично већ да се она руководила научним социјализмом Маркса, Енгелса и Лењина који су не само „открили законе развитка друштва (...) већ су да-

⁶⁾ Фидел Кастро Речи и выступления т. I Москва, 1960, стр. 24.

⁷⁾ Ибид. т. 2, 1963, стр. 233.

ли цео свој живот делу организовања радничког покрета, организацији и развоју револуционарног покрета” чији је део, дакле, и кубански раднички покрет и кубанска револуција. Одговарајући на питање „како је постао револуционаром”, Кастро јасно указује да је њега и његове саборце који нису проистекли из радничке класе „учинило револуционарима”, прво, „револуционарна мисија” и, друго, „револуционарна честитост” — борба за истину.⁸⁾ У теоријском плану, пише Кастро, „моје прво упознавање на универзитету било је са буржоаском политичком економијом; ја се увек сећам да су већ тада у мени почеле да се јављају противуречности, ја сам почео упијати неке револуционарне идеје, изучавајући још само буржоаску политичку економију. — Затим, природно, — то је било на универзитету, — ми смо се први пут упознали са ’Манифестом Комунистичке партије’, са делима Маркса, Енгелса, Лењина. То је одредило наш развој. И ја могу казати, поштено признати, да много од тога, што смо ми урадили током револуције, никако нисмо пронашли ми. — Када смо завршили универзитет, говорећи, делимиче, о себи ја сам се већ налазио под великим утицајем те теорије, — не кажем, да сам већ био марксист-лењинист, нипошто . . .” јер је тада у њему „било још на милионе ситнобуржоаских предрасуда и још којекаквих идејица” којих се он касније ослободио. Све у свему, закључује Кастро, „ја апсолутно верујем у марксизам” и „веровао сам у њега 1. јануара⁹⁾ (. . .) и 26. јула”,¹⁰⁾ иако, због поменутих „предрасуда” он себе није могао „сматрати потпуно формираним револуционаром, када смо подigli устанак 26. јула” 1953. Иако је каткад и тада падао под утицај „пропаганде империјализма и реакције против комуниста”, поштено признаје овај велики револуционар, он је „према комунистима увек — и на универзитету и свуда — односио се као према поштенним људима”.¹¹⁾

Др Стојановићу је посебно стало до тога да негира сваку везу др Кастра са научним социјализмом и да га тиме бар приближи малограђанском анархизму, новој левици и другим стихижним покретима нашег доба и успешним исходом Кастрове „гериле” пот-

⁸⁾ Ибид. стр. 455.

⁹⁾ Кастро мисли на 1. јануар 1959, када је његов покрет протерао Батисту.

¹⁰⁾ Ибид. стр. 458—459. Опширније, о свом упознавању с марксизмом Кастро пише у књизи: *Fidel Castro Révolution cubane* Ed. F. Maspero, Paris, 1968, t. I, pp. 191—200.

¹¹⁾ Руски превод, т. 2, стр. 486; француски превод, т. I, п. 210.

храни илузије тих покрета за доласком на власт. Др Стојановића, међутим демантује др Кастро, који неуморно истиче марксистичко-лењинистичку суштину кубанске револуције. „Велику заслугу Лењина” Кастро види у томе што је Марксов „научни социјализам одбранио од ревизиониста, очистио од свих деформација, од сваке ревизије и тумачења, која су покушавали да унесу у Марксово учење” (па би то учење, дакле, очистио и од анархолибералских квазиреволуционарних фраза нове левице и сличних стихижних покрета да су се јавили у његово доба) и што је, „наоружавши се Марксовом теоријом, Лењин изградио партију, борио се унутар те партије против свих ситнобуржоаских токова”, и „освојио револуционарну власт”, и „развио учење у целини” показавши се као „теоретичар изузетних размера”.¹²⁾ Кастро је марксист-лењинист јер он зна да „марксизам-лењинизам није мртва доктрина, није катихизис, није схема” (како га схватају праксисти идентификујући га са сталинизмом — све у духу буржоаске антикомунистичке пропаганде) већ је он „живо учење” — „метода, путовођа, оруђе, којим револуционар треба да уме да се служи за конкретно решавање проблема који стоје пред њим”.¹³⁾

Тако др Кастро говори и пише о свом односу према марксизму-лењинизму, о теорији којом се руководио са својим саборцима у извођењу обе фазе кубанске револуције — народноослободилачке и социјалистичке. Др Стојановић, међутим, не мисли тако, јер, по свему судећи, није читао Кастро већ Врањичког и западне „тумаче” кубанске револуције, а затим — он је (критикујући моје указивање на Титово позивање на марксизам-лењинизам као идеологију наше револуције и изградње самоуправног социјализма) на љубљанском симпозијуму изразио своје уверење да се вођи револуција варају: варају се вођи наше револуције мислећи да су се руководили марксизмом а руководили су се сталинизмом¹⁴⁾ па ће рећи да се вара и Кастро у овим својим изјавама о свом марксизму-лењинизму.

Остаје, међутим, да се утврди — на основу чега су наши праксисти уверени да се **они не варају** у својим оценама карактера и суштине наше (и кубанске) револуције када се, ето, вођи тих револуција

¹²⁾ Руски превод, т. 2, стр. 463.

¹³⁾ Ибид. стр. 540; датирано 20. XII 1961.

¹⁴⁾ То је др Стојановић рекао на љубљанском симпозијуму а и писао је тако пре тога: упор. наш реферат, *Савременост* стр. 13.

варају у погледу идејних основа и карактера револуција којима су руководили.

II

Друго питање које смо у почетку истакли гласи: зар је др Стојановићу непознато (иако о томе није могао прочитати код Враницког) да је кубанска револуција релативно дуго припремана да би Кастро 1959. године могао да изврши свој историјски задатак као завршни чин једног стогодишњег процеса? Неопходно је, читалаца ради, навести и ту елементарне чињенице као аргументе за моју тезу изнесену у љубљанском реферату.

По
вс
ба

Одмах треба рећи да као „револуционаре“ — своје претходнике у извођењу кубанске револуције сам Кастро 1. децембра 1961. године наводи Гитареса, Мартинеса Виљену (Martinez Vilena), Мељу (Juan A. Mella) а нарочито Мартија (Jose Marti), „с његовим мишљењем генија“.¹⁵⁾ На другом месту¹⁶⁾ као „славне примере“ кубанских „хероја и мученика“ Кастро наводи имена као што су Сеспедес (Cespedes), Аграмонте (Agramonte), Масео (Antonio Maceo), Гомез (Gomez) и Марти (J. Marti).

Кастро као дијалектичар зна, дакле, за нераз-
двојеност еволуције и револуције. У своме говору од 2. јануара 1962. године Кастро тачно запажа да револуција „не може прескочити одређене етапе“ па је и „револуционарни процес на Куби почео од етапе националног ослобођења“; „кубанска револуција ступа у период изградње социјализма после тога, када су остварени задаци националног ослобођења“. „Револуционарне снаге“ које су носиле кубанску револуцију, по Кастру, су „радничка класа, сељаци, студенти и више или мање значајни слојеви ситне буржоазије“. Герила, до које толико држи нова левица, према томе, по Кастру само је једна од форми оружане борбе а не револуционарна снага. Кастро у својим говорима и списима често говори и пише о улози појединих од тих револуционарних снага у појединим етапама револуције, посебно наглашавајући да је „снага на којој је почивала револуција била битно сељачка, радничка снага“, и да је уједињењем свих револуционарних снага „партија, организација“ која је даље играла значајну улогу у револуцији, која није по узорима „утопијског“ већ „научног социјализма“.¹⁷⁾ Кастро, као што видимо, демантује унапред све покушаје анархолиберала да га „присвоје“.

¹⁵⁾ Руски превод, т. 2, стр. 480.

¹⁶⁾ Француски превод, т. I, п. 52, 206.

¹⁷⁾ Руски превод, т. 2, стр. 597—598. Француски превод, т. I, пп. 182—190, 210.

Прихватање и развитак марксизма и на Куби имали су за своју друштвено-класну претпоставку — настанак и развитак радничког покрета, до чега је у овој земљи дошло отприлике као и код нас — крајем XIX и почетком XX века. Борба кубанског пролетаријата текла је једно време у преплитању са борбом прогресивног дела кубанске буржоазије. Кубанска република проглашена је већ 1863. године али се исте године угасила. Нов талас револуције 1895. године води револуционарни демократ Хозе Марти, кога, као што смо указали, Кастро признаје за инспиратора револуције из 1959. године а кога академик Душан Недељковић оцењује као ближег марксизму него што га оцењују совјетски теоретичари.¹⁸⁾ Овај је талас револуције довео 1898. године до проглашења независности Кубе од шпанског колонијалног ropства, али је Куба остала зависна од монополизма САД.

Карактеристично је и значајно да Кастро свуда у својим говорима и чланцима говори и пише о „марксизму-лењинизму”,¹⁹⁾ као основи кубанске револуције у обе њене фазе. „Кубанска револуција (...) је у суштини била права револуција, револуција у суштини истински марксистичка”, иако се „са формалне тачке гледишта није представљала као таква, тј. као марксистичко-лењинистичка револуција”; „то је, природно, била противречност, која је изазвала пометњу, тешкоће”, али је то тако, док је „сада” (тј. 1959. године) „и теоријски и практично (кубанска) револуција марксистичко-лењинистичка,²⁰⁾ и она је као и свака друга револуција — „дело маса” које „стварају историју”²¹⁾ а не како мисле др Стојановић и остали идеолози нове левице — да то чини „духовна елита”.

Те масе су још у почецима кубанске револуције имале за свога вођу Хозе Мартија кога и Кастро, као што смо указали, истиче као свога узора и претходника. По Кастру,²²⁾ „Марти није био марксист-лењинист” и „рекао је о Марксу само да ‘услед тога, што је стао на страну сиромашних, он заслужује моје уважавање.’” И то је доста јер је Марти водио не социјалистичку већ „националну, ослободилачку револуцију, управљену против шпанског колонијалног

¹⁸⁾ Душан Недељковић Хозе Марти „Политика” од 18. III 1962. О. С. Терновой *Выдающийся кубанский мыслитель Хосе Марти „Вопросы философии” 2, 1959.*

¹⁹⁾ Руски превод, т. 2, стр. 521⁴⁶, 540, итд.; француски превод, т. I, п. 239 итд.

²⁰⁾ Руски превод, т. 2, стр. 533.

²¹⁾ Ибид стр. 536, 538.

²²⁾ Ибид стр. 480; датирано 20. децембра 1961.

ропства". И већ 1895. године Марти је имао „генијално предвиђање” — предвидео је настанак империјализма САД и његовог интервенционизма на Куби.

Хозе Марти (1853—1895) је од 1892—1895. године организовао револуционарно-демократску ослободилачку борбу народа Кубе. Марти је 1892. основао Кубанску револуционарну партију а 1895. постао врховни командант Ослободилачке армије Кубе у чијим је јуришима против шпанских колонизатора и живот свој положио 19. маја исте године. Није ни тада, као што видимо, на Куби деловала обична герила, како то замишљају идеолози нове левице, већ организована народна армија. Марти је био идеолог и борац не само револуционарног дела буржоазије већ и целог кубанског народа. Иако није стигао до научног схватања закона друштвеног развика већ је у условима тешке заосталости свога народа (слично низу наших социјалиста XIX века) решење социјалних проблема своје земље тражио у просвећености и васпитању; иако је позитивистички тежио помирењу материјализма и идеализма и заступао друге спорне ставове, — Марти је био материјалист и филозофију је сматрао науком чији је једини извор у природи а као њен предмет је сматрао човека, природу коју човек сазнаје и средства којима је сазнаје. Иако не разликује јасно предмет филозофије од предмета, специјалних наука, Марти верује у моћ људског разума, у коначну победу прогресивних друштвених снага и заступа низ других тачних ставова који су блиски учењу класика марксизма. Зато су материјалистичке и револуционарно-ослободилачке идеје Хозе Мартија могле инспирисати борце против капитализма на Куби све до коначног њеног ослобођења са Кастром 1959. године. Један од таквих релативно напредних мислилаца, који нису били марксисти али су на свој начин одржавали континуитет борбене идеологије кубанске ослободилачке револуције, био је и материјалист, професор Хаванског универзитета Енрико Хозе Варона (Enrico Jose Varona, 1849—1933).

Упоредо и у преплитању са активношћу Хозе Мартија, социјалистичке идеје се шире на Куби преко страница листова **El Obrero** (Раднички) и **El Productor** (Произвођач), које је уређивао Енрико Роиг. Тако је 1900. године настала марксистички заснована социјалистичка партија Кубе, под називом Народна партија. То је била радничка партија чији је вођа био Диего Висенте Техера. Затим је основан „Клуб социјалистичке пропаганде” са листом **La Voz Obrera** (Глас радника), који је пропагирао идеје Маркса и Енгелса. Године 1904, дакле годину

дана после Српске социјалдемократске партије, основана је „Радничка партија Кубе” која је 1905. названа „Радничком социјалистичком партијом”. Ове акције Клуба водио је марксист Карлос Балино (Carlos Balino, 1848—1926), који је заслужан за ширење марксизма и научног социјализма на Куби. Октобарска револуција 1917. године поспешила је ова прогресивна кретања тако да је „Радничка социјалистичка партија” 1926. године прерасла у Комунистичку партију Кубе, да 1944. године промени име у Народно-ослободилачку партију.

Поред Балина, вођа и теоретичар радничког покрета Кубе овог периода био је Хуано Антонио Меља (J. — A. Mella, 1903—1929). Нарочито је Балино био добар познавалац марксизма и, што је од посебног значаја — оба ова теоретичара тежили су стваралачкој примени марксизма и научног социјализма на услове Кубе. Меља је рано пао у борби против империјалистичке идеологије и политике.

Слично Комунистичкој партији Југославије борећи се у условима илегалности, Комунистичка партија Кубе је легално издавала свој теоријски орган **Fundamentos (Темељи)** и на његовим страницама решавала социјално-политичке и теоријске, а то значи првенствено практично-политичке проблеме своје земље и припремала народноослободилачку борбу кубанског пролетаријата. Главни вођи радничког покрета и теоретичари марксизма-лењинизма на Куби у овом периоду су Хуан Маринело (Juan Marinello), затим Мартинес Виљена, и други.

Тако је дуго и упорно била припремана народноослободилачка и револуционарна борба кубанског народа и радничког покрета Кубе која је 1959. године ликвидирала диктатуру генерала Батисте и отворила путеве борбе народа Латинске Америке за национално и социјално ослобођење од капитализма и империјализма САД, у чијој се непосредној близини одиграва социјалистички преображај Кубе.

III

Резимирајући наша излагања, закључујемо следеће. Чињенице говоре да вођ кубанске револуције из 1959. године др Фидел Кастро није тек тако, стихично и неприпремљено, по моделима нове левице и праксистички импровизивано, пошао у револуцију нити би је тако уопште могао извести: она је била дуго, цело једно столеће, припремана војнички, кадровски, идеолошки и у сваком другом погледу, и у етапама извођена. Ту револуцију је носио кубански пролетаријат села и града и његова партија

а не нова левица и „духовна елита“, и она је изведена на основама марксизма-лењинизма и научног социјализма а не праксизма. А то сам тврдио у свом реферату на љубљанском симпозијуму. Сам Кастро је упознао марксизам-лењинизам још као студент, да током борбе свог ослободилачко-социјалистичког покрета постане свесни марксист-лењинист --- а то се десило пре 26. јула 1959. године а не после тога, како тврди др Стојановић.

По
ве
ба

После чињеница које сам изнео и закључака које сам из њих извео, којима потврђујем један став из свог љубљанског реферата, на др Стојановићу је да покуша (и то не фразом већ на чињеницама) да докаже супротно, тј. да покуша да докаже своје тврђење да Кастро није имао појма о марксизму када је пошао у револуцију. А он то, уверен сам, неће успети да докаже.

15. XII 1973.

III